

VYTAUTAS MAČERNIS

Vizijos (I–IV)

IŽANGA

Į žemę piktas vakaras atėjo,
Toks baisiai svetimas ir neramus,
O ten už lango blaškosi klajoklis vėjas
Ir lyg keleivis beldžias į duris.

Bet aš vidun jo niekad neįleisiu,
Duris užversiu dar tampaiau –
Aš pilnas nerimo, kažko pasilgęs baisiai,
Paskendęs vakaro rimty, mąstau

Apie šią žemę ir kalvas suartas,
Ir iš storų sienojų pastatytus šiuos namus,
Ir žmones einant iš kartos į kartą –
Tuos žmones jaunus, pranašius.

Menu jų vasaros auksinį derlių,
Gegužės mėnesio naktis brandžias,
Laukus, priėjus pjūčiai, grūdą berlių
Ir kuriančių žmonių kančias.

Tai plazda jie šio vakaro šešėliuos,
Ryškėja mostai ir galia
Ir pamažu atgimsta vėlei,
Atgimsta vėlei per mane...

Šarnelė, 1939 m.

PIRMOJI VIZIJA

Kai išbundu vidunakty klaičiam ir ima
širdį plakti,
O smilkiniais tiksant kančia,
Vėl pamiršti vaizdai lyg pelkių šviesos
rudeninę naktį
Praeina pro mane.

Ir aš matau gimtinį šiaurės kelią
Į saule degančius namus...
Ten pats vidudienis. Mergaitė skambina
pietums varpeliais,
O jų skambėjimas toks linksmas ir saldus.

Tokia tylą! Ji lyg kančios pribrendęs lašas
Į kairią sunkias pamažu.

O saulės spinduliai ant klevo lapų laša
Ir lyg medus nutyška ant šakų.

Bet vakaruos antai jau temsta skliautas,
Kažkur toli dundėjimus girdžiu.
Ateina vandenys ant medžių kritusių
šviesų nuplauti
Ir atgaivint laukų.

Po orą vaikosi perkūnijos oželiai,
Ištisę giedančius sparnus;
Gėlės taurėj miegojęs vėjas keliasi,
Ir ima medžiai bust.

Ir jau pirmi lašai šiušena lapais –
Gainioja viesulas liūtis sodrias.
O nuo stogų tartum mergaitės čiurkšlės
pepla, –
Upeliai sriūva į valkas.

Melsvi žaibai vagoja skliautus, dunda
debesys ir šniokščia žemė,
Ir nebaigia trenksmai aidėt...
Bet pamažėl prašvinta pašaliai sutemę,
Ir audros tylą tartum vandenų išsekusi
versmė.

Iš debesies suspindi saulė vėl, ir
vyturėliai juokias.
Rasotom pievom atbrenda pavakarys;
Ir ežero melduos pablūdusios lakštutės
suokia,
Ir garsina sodus strazdų daina skambi...

Greit vakaras. Iš lauko grįžta tėvas į
namus, kiemu atbėga šunes,
O vakarienės dūmai iš raudono kamino
jau driekias pažemiais,
Linguoja vėjas obelių viršūnėm,
Ir kryptančių langų stikluos jau
paskutinės šviesos baigia žaist.

Ramu jau tėviškėj. Mėnulis pro klevus į
kiemą žiūri;
Naktis graži ir dieviškai skaisti.
Tik pas mane tamsus vidunaktis, tik
pelenuos maža ugnelė gūri,
Ir baisiai daužosi širdis.

Kaunas, 1939 m.

(Nukelta į 70 p.)

Vytautas Mačernis Telšių gimnazijos baigimo dienomis. Fotografas nežinomas. J. Permimo fotoreprodukcija iš RKIC fotoarchyvo

POETAS

Kitais metais (2014-aisiais) minėsime tragiško likimo poeto, vertėjo, Žemaičių rašytojų sambūrio nario Vytauto Mačernio 70-ąsias žūties metines.

V. Mačernis gimė 1921 m. birželio 5 d. Plungės rajono Šarnelės kaime. Mokėsi Kauno ir Vilniaus universitetuose – studijavo anglų kalbą bei literatūrą ir filosofiją.

Meniniu požiūriu vertingiausi jo poezijos ciklai „Vizijos“, „Metų sonetai“, „Žmogaus apnuoginta širdis“.

V. Mačernis yra išvertęs R. Bernso, A. Bloko, Š. Bodlero, O. Milašiaus, F. Petrarikos eilėraščių.

Artėjant frontui, su bičiuliais buvo nutaręs pasitraukti iš Lietuvos, tačiau nespėjo. Sprogusios bombos skeveldros jį pakirto Žemaičių Kalvarijos miestelyje 1944 m. spalio 7 dieną.

Palaidotas tėviškėje, netoli namų.

Jo kūrybos knygos pradėtos leisti po mirties: „Vizijos“ (1947), „Poezija“ (1961), „Žmogaus apnuoginta širdis“ (1970), rinktinė „Po ūkanotu nežinios dangum“ (1990) ir kt.

Vytauto Mačernio tėviškėje. Juozo Mickevičiaus nuotraukos fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

(Atkelta iš 69 p.)

ANTROJI VIZIJA

Žinau, kad žemėje yra vieni namai,
Kuriems dabar ateina rytas nuostabus,
Ten ilgesingai gieda prietemoj gaidžiai,
Ir ūkininko žingsniai aidi ten aplink namus.

Pasilenkiu prie žemės ir stebiu,
Kol rytmečio rasoj sudrėkusių kalvų
kvepėjime
Apsvaigsta man galva.
Tenai toli yra laukų,
Kur auga vien rugiai šviesių spalvų.
Kur triukšmo, gatvių purvinų
Nėra.

Įsiklausau:
Iš ten, kur šviečia vaiskios tolumos,
Saldus traliavimas atklysta į mane.
Ir aš matau: piemuo tarp pirštų meldą
laiko
Ir pučia eidamas aukštyn upe.
Ir taip tarytum toji upė nerami,

Vingiuojanti tarp girių mėlynų, raistų ir
pelkių,
Tasai traliavimas
Ligi širdies gelmių giliausių smelkias.

Aš laimės svaiguly jaučiu,
Kaip meldo paprasta daina
Pažadina iš miego slėnius ir laukus.
Išeina kažin kur nakties tamsa,
Ir kelias su miglom jos liūdesys sunkus.
Vėl slepiasi po stogais šikšnosparniai juodi,
Pabūgę rytmečio šviesos.
O aš einu vėl žemės ilgesy
Regėjimų liepsna liepsnot.

Kaunas, 1940 m.

Alfonas Čepauskas. „Angelas“

TREČIOJI VIZIJA

Kai vieną rytą, eidamas pro seną ir apleistą sodą,
Per statinius vidur pasižiūrėjau,
Tenai virš tvenkinio praėjusios nakties šešėliai tingūs
Lyg paukščiai pašautais sparnais plazdėjo,
Ir vandenin palinkusios obels šakoj, matyt, seniai jau padžiauta
skara
Pleveno ryto vėjuj.

Kutai mirgėjo tarp baltų žiedų, kuriuos mieguistos bitės
Varpeliais tolimais dūzgeno...
Atsiminimai lyg iš ūkanų iškilo, pagalvojus,
Jog tai skara seniai jau mirusios senolės mano.

Aš pažvelgiau į tėviškės laukus, dar rytmečio tyloj paskendusius,
Kai jie prieš saulę tekančią suklaupę meldės tyliai,
Ir šviesiame regėjime mačiau jaunosios rūbuose senolę skaisčią
Iš seno sodo vienumos pakylant.
Jinai lengvučiais žingsniais pasikėlė eit per žemę kvepiančią,
Jos akys buvo skaisčios lyg kalnuos du ežerėliai gilūs.

Priėjo ji upelį ir ranka vandens pasėmė,
Šaltais šaltais lašais suvilgė kaktą, lūpas,
Paskui drąsiu mostu laukus palaimino
Ir vėl, pečius šilton skaron susupus,
Nuklydo ji tolyn, kur tolimam danguj du debesėliai
Balti balti lyg jūroj du maži laiveliai supos.

Dabar, kada einu pro seną, statiniais aptvertą sodą,
Kur tvenkinys niūrus, žaliais maurais užžėlęs,

Žemaitija. Danutės Mukienės nuotrauka

Tenai, kur lyg tie paukščiai pašautais sparnais
 Plevena praeities šešėliai, –
 Aš vis matau, matau aš ją jaunosios rūbais.
 Jinai lengvučiais žingsniais pro vartus išeina vėlei:
 Jos akys tokios skaisčios, mėlynos tarsi kalnuos du gilūs
 ežerėliai.
 Dabar, kada širdis lyg tas keleivis, tyrų smėlyje suklypęs,
 Kada svajonės lyg silpni drugeliai prieblandoj paklydę miršta, –
 Dažnai jaučiu gaivinančius lašus ant lūpų lašant
 Nuo jos į dangų iškeltų ekstazėj pirštų.

Kaunas, 1940 m.

KETVIRTOJI VIZIJA

I

Šiandien prisiminiau aš vieną nuotykią iš savo bundančios
 vaikystės metų,
 Tą tylų vasaros sekmadienį, keliavusį pro mus, –
 Kai ašen ir senolė – dviese –
 Palikę buvom saugot ir dabort namus.

Didžiajam kambary, prie stalo, pievų, ežerų, pelkynų gėlėmis
 papuošto,
 Iš didelių maldaknygių senolė meldėsi, atsidūsėdama slapčia,
 Ir ašen, supamoj kėdėj sėdėdamas,
 Ilgai stebėjau saulės langą grindyse.

Laukuos girdėjau vasaros vidudienio kvėpavimą. –
 Jaučiau, kaip jis ateina pas mane pro atviras duris
 Ir lyg sapne matytos karalaitės pirštais
 Lengvai paliečia kaktą, lūpas ir akis.

Tiktai staiga į mano langą krito paukščio išskėstų sparnų šešėlis,
 Pridengdamas man šviesų džiaugsmą ir svajas.
 Aš suvirpėjau, puoliau prie senolės
 Ir verkdamas kritau į jos rankas.

Patyrus mano nuotykią, senolė prašė nebeverkt,
 Nušluostė ašaras ir pažadėjo gint mane
 Nuo paukščio, kurs, atskrisdamas iš tolimos šalies, pakirto
 spindulių pluoštus,
 Sudarančius man šviesų saulės langą grindyse.

Ji sakė man, kad galime svajot, tikėt ir džiaugtis:
 Yra pasauly tik jaunystė, saulė ir namai,
 O tolimų, nežinomų kraštų klajūnai, tie erdvėj paklydę paukščiai,
 Čia žemėj lankosi retai.

II

Praėjo daugel metų. Ir senolė mirė.
 Neliko kambary gėlių, neliko nė maldaknygių senų,

Alfonsas Čepauskas. „Ikarų rytas“

Ir širdyje skausaus anų dienų tikėjimo
 Neliko nė ženklų.

Nors kartais manyje suspindi saulės langas
 Ir plečiasi lyg medis laisvėje aukštyn, platyn, –
 Iš tolimų, nežinomų kraštų atklysta tas erdvių klajūnas paukštis
 Ir meta didelių sparnų šešėlių mano džiaugsmo vidurin.

Ir, kai nėra kur veido nevilty priglaust,
 Aš skausmo išplėstom akim matau,
 Kaip traukias nuo manęs vidudienis, kaip slenka jis į vakaro
 šalis,
 Ir silpsta jo kadais linksmai skambėję žingsniai,
 Ir šnabžda kaitroje pavytę žolės:
 Jis niekad niekad šičia nebegrįs.

Ir aš matau, kaip bunda vakaras, slypėjęs miško pakraščiu
 šešėliuos,
 Matau, kaip slenka jis per lygumas plačias,
 Kaip motinos mirties šaltom kaulėtom rankom
 Apglėbia mano darbo ir kančios dienas.

Kaunas, 1940 m.